

INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA "ONA" KONSEPTI ISHTIROK ETGAN MAQOLLAR TAHLILI

Umbarova Marjona

Faculty of Languages, 4th-year student

umbarovamarzona@gmail.com

Termiz State Pedagogical Institute, Faculty of Languages,

Department of Foreign Languages in the

Samadova Visola

Humanities, Instructor visolasamadova5@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17830129>

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada ingliz va o'zbek tillarida "ona" konsepti ishtirok etgan maqollar qiyosiy tahlil qilinadi. Tadqiqotda har ikki xalq maqollarida ona obrazining semantik va madaniy xususiyatlari aniqlanadi. Tahlil natijalari o'zbek maqollarida ona muqaddaslik va duo bilan, inglizlarda esa tarbiya va oilaviy muhit bilan ko'proq bog'lanishini ko'rsatadi.

ANNOTATION

This article provides a comparative analysis of proverbs containing the "mother" concept in English and Uzbek. It identifies the semantic and cultural features of the maternal image in both languages. The findings show that Uzbek proverbs link motherhood to sacredness and blessing, while English proverbs emphasize nurture and the home environment.

АННОТАЦИЯ

В данной статье проводится сравнительный анализ пословиц на английском и узбекском языках, в которых представлен концепт «мать». Исследование выявляет семантические и культурные особенности образа матери в обеих языковых традициях. Результаты показывают, что в узбекских пословицах материнство чаще связано с святостью и благословением, тогда как в английских пословицах акцент делается на воспитании и семейной среде.

Kalit so'zlar: ona konsepti, maqollar, qiyosiy tahlil, lingvokulturologiya.

Keywords: mother concept, proverbs, comparative analysis, linguistic culture.

Ключевые слова: концепт матери, пословицы, сравнительный анализ, лингвокультурология

Til har bir xalqning ma'naviy va madaniy merosini saqlovchi vosita hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, xalq og'zaki ijodi, xususan maqollar, turmush tarzi, axloqiy qadriyatlar va mentalitetni ifodalovchi eng qadimiy va barqaror shakllardan biri hisoblanadi (Mieder, 2004). Ona konsepti esa insoniyat uchun muqaddas timsol sifatida, ko'plab maqollarda markaziy o'rin egallaydi. Ona nafaqat oilaning tayanchi, balki milliy qadriyatlarning, tarbiyaning va mehr-muruvvatning ramzi sifatida aks etadi. Ushbu maqola ingliz va o'zbek tillarida ona konsepti ishtirok etgan maqollarni lingvokulturologik, semantik va konseptual jihatdan tahlil qiladi, hamda ikki madaniyat o'rtasidagi o'xshashlik va farqlarni ko'rsatadi.

Maqolning nazariy asoslari lingvistik konsept va lingvokulturologiya ilmiy maktablariga tayangan. Konsept tushunchasi inson ongida shakllangan ma'no, obraz va assotsiatsiyalar majmui sifatida talqin qilinadi (Maslova, 2001; Vejbitskaya, 1997). Ona konsepti odatda mehr, g'amxo'rlik, hayot manbai, tarbiya va fidoyilik bilan bog'liq bo'ladi. Shuningdek, ona obrazining metaforik talqinlari xalqning mental va madaniy xotirasi bilan uzviy bog'liq.

O'zbek maqollarida ona timsoli ko'pincha vatan, duo va sabr bilan bog'langan (Karimov, 2018; Asqarov, 1987). Masalan, "Ona yurti – oltin beshik" maqoli ona va yurt tushunchasini birlashtirib, ularning muqaddas va asliyatli ekanligini ifodalaydi. "Ona duosi – o'tga ham sovuq" maqolida esa onaning duosi himoyaviy va ruhiy kuch sifatida ta'kidlangan. Shuningdek, "Ona ko'ngli – daryo" metaforasi onaning sabri va cheksiz mehrini ifodalaydi. O'zbek maqollarida ona konsepti tarbiyaviy va ma'naviy qadrlarni aks ettiruvchi, jamiyat va millat bilan bog'liq muhim element sifatida namoyon bo'ladi.

Ingliz maqollarida ona konsepti asosan oilaviy muhit, tarbiya va ruhiy sezgirlik bilan bog'langan (Mieder, 2004; Speake, 2015). Masalan, "Mother is the heart of the home" maqolida ona oilaning qalbi, ya'ni uy va mehr manbai sifatida talqin qilinadi. "A mother's love never ends" maqolida onaning cheksiz mehr-muhabbati, "God could not be everywhere, so he created mothers" iborasida esa onaning ilohiy darajada muqaddasligi ta'kidlangan. Shuningdek, "Like mother, like child" va "A mother understands what a child does not say" maqollari onaning tarbiyaviy va ruhiy sezgir rolini ko'rsatadi. Taqqosiy tahlilni yanada aniq ko'rsatish uchun o'zbek va ingliz maqollarining mos keluvchi variantlari quyidagi jadvalda keltirilgan:

O'zbek tilidagi maqol	Ingliz tilidagi maqol	Taqqosiy tahlil
Onasini ko'rib qizini ol.	Like mother, like child.	Bolalarning xarakteri onadan o'rgangan odatlar bilan shakllanishini ko'rsatadi.
Ona bag'ri – bolaga jannat.	A mother's love never ends.	Onaning cheksiz, chegarasiz mehr-muhabbati tasvirlangan.
Ona duosi – o'tga, suvga botirmas.	God could not be everywhere, so he created mothers.	Onaning himoyaviy kuchi va qudrati ifodalanadi.
Ona yurti – oltin beshik.	Mother is the heart of the home.	Ona uy yoki yurt markazi sifatida talqin qilinadi.
Ona bir umr, bola bir zum.	A mother's work is never done.	Onaning fidoyiligi va bolaga bag'ishlangan mehnat.
Ona mehrini qilsa, farzand yetarli bo'lur.	A mother's love knows no bounds.	Ona mehrining cheksizligi va farzand tarbiyasidagi roli.
Ona qalbi – daryo, bola ko'ngli – ko'l.	A mother's heart is deep as the ocean.	Onaning qalbi chuqurligi va bag'rikengligi ifodalanadi.
Ona tarbiyasi – dunyo nuridir.	A mother's guidance is the light of life.	Onaning tarbiyaviy roli hayot yo'lini yorituvchi sifatida ko'rsatiladi.
Ona sabrini topgan, farzand tarbiyasini topgan.	Where there is a mother's patience, there is a child's well-being.	Onaning sabri bilan bolalarning rivojlanishi va farovonligi bog'lanadi.

Qiyosiy tahlil shuni ko'rsatadiki, o'zbek va ingliz maqollarida ona konsepti o'xshash jihatlarda: mehr-muruvvat, tarbiya beruvchi, muqaddaslik ramzi sifatida namoyon bo'ladi. Farqlari esa kontekst va madaniyatga bog'liq: o'zbeklarda ona vatan, duo va sabr bilan bog'langan bo'lsa, inglizlarda u oilaviy muhit, tarbiya va ruhiy sezgirlik timsoli sifatida

ifodalanadi (Taylor, 1931; Lakoff & Johnson, 1980). Shu bilan birga, ona konsepti har ikki madaniyat uchun umuminsiy qadriyat sifatida yuqori hurmatga ega va xalq tafakkurining ijtimoiy hamda madaniy kodlarini aks ettiradi. Metaforik tahlil ham ona konseptining boyligini ko'rsatadi. O'zbek maqollarida ona daryo, beshik, vatan, quyosh metaforalari bilan ifodalanadi, ingliz maqollarida esa heart of home, God's gift, teacher, endless love kabi metaforalardan foydalaniladi. Metaforalar orqali ona obrazining madaniy, ma'naviy va tarbiyaviy qirralari yanada ravshanlashadi.

Xulosa

Ingliz va o'zbek tillarida "Ona" konsepti ishtirok etgan maqollar tahlili shuni ko'rsatadiki, "ona" konsepti nafaqat o'zbek, balki ingliz madaniyatida ham markaziy o'rin egallaydi. O'zbek maqollarida ona ko'proq vatan, muqaddaslik, sabr va bag'rikenglik bilan bog'liq bo'lsa, ingliz maqollarida u uy markazi, tarbiya, ruhiy sezgirlik va mehr-muhabbat timsoli sifatida ifodalanadi. Shu bilan birga, har ikkala madaniyatda ona konsepti umuminsiy qadriyat sifatida yuqori hurmatga ega va xalq tafakkurining asosiy ijtimoiy hamda madaniy kodlarini aks ettiradi. Ona obrazining metaforik talqinlari va semantik qatlamlari orqali xalqning tarixiy tajribasi, axloqiy qadriyatlari va tarbiya tizimi yanada yaqqol ko'rinadi. Ona konsepti nafaqat oilaviy, balki jamiyat va millatning madaniy xotirasi bilan uzviy bog'langanligi sababli, maqollar orqali uni o'rganish lingvokulturologik va pedagogik jihatdan katta ahamiyatga ega.

Tavsiyalar

1. Ona konseptiga oid maqollar maktab va universitetlarda ona, oila va tarbiya mavzularini tushuntirishda qo'llanilishi mumkin, bu esa talabalar va o'quvchilarda madaniy qadriyatlar tushunchasini mustahkamlashga yordam beradi.
2. Ingliz va o'zbek maqollari qiyosiy tahlili yana kengaytirilishi, boshqa xalqlar maqollari bilan solishtirilishi mumkin, bu xalqaro lingvistik va madaniy tadqiqotlarga yangi ma'lumotlar beradi.
3. Ona konsepti metaforalari asosida hikoya, she'r yoki dramatik asarlar yaratish orqali xalq og'zaki ijodining boy madaniy merosi zamonaviy auditoriyaga yetkazilishi mumkin.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Mieder, W. (2004). Proverbs: A Handbook. Westport: Greenwood Press.
2. Speake, J. (2015). Oxford Dictionary of Proverbs. Oxford: Oxford University Press.
3. Taylor, A. (1931). The Proverb. Cambridge: Harvard University Press.
4. Vejbitskaya, A. (1997). Understanding Cultures Through Their Key Words. Oxford: Oxford University Press.
5. Maslova, V.A. (2001). Лингвокультурология. Москва: Academia.
6. Karimov, A. (2018). O'zbek paremiologiyasi asoslari. Toshkent.
7. Asqarov, Q. (1987). O'zbek xalq maqollari. Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi adabiyot va san'at nashriyoti.
8. Lakoff, G. & Johnson, M. (1980). Metaphors We Live By. Chicago: University of Chicago Press.
9. V Samadova "Antonymy in Phraseology" World Bulletin of Social Sciences 27,162-164,0
10. Samadova "INGLIZ,O'ZBEK VA RUS TILLARIDA ANTONIM KOMPONENTLI FRAZEOLGIK BIRLIKLARNING LEKSIK-SEMANTIK XUSUSIYATLARI" SCIENCEPROBLEMS.UZ Учредители: ООО "Scienceproblems team" 4 (9),2024